

Вікторія Ю. Медвідь¹, Владислав С. Лесюк², Альона М. Нестеренко³
**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО
РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН ТА СУЧАСНИХ
ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ**

У науковій статті здійснено теоретичне обґрунтування стратегії розвитку агропродовольчого ринку України в умовах глобальних соціально-економічних змін та загроз національній безпеці. Метою дослідження є визначення пріоритетних інструментів державної політики та ринкових механізмів, здатних підвищити конкурентоспроможність аграрного ринку та забезпечити його адаптацію. Встановлено, що традиційні парадигми управління втратили ефективність через синергетичний ефект загроз – руйнування інфраструктури, блокування морських шляхів та недостатню адаптацію до вимог євроінтеграції. Аналіз підтвердив високу сировинну орієнтацію експорту (88–90% – рослинна продукція) та переміщення торговельних потоків на ринок Європейського Союзу. Ключовими результатами є формування стратегічних напрямів, які передбачають: диверсифікацію експортних каналів через модернізацію мультимодальної логістики (залізничні, річкові та сухопутні коридори) для протидії зовнішнім блокадам; підвищення економічної стійкості через інтенсифікацію переробки сировини та державне стимулювання сталих технологій (Європейський зелений курс); а також зміцнення внутрішнього потенціалу шляхом впровадження державних інструментів підтримки (страхування ризиків) та створення кластерних агропродовольчих об'єднань. Таким чином, запропонована стратегічна модель АПП поєднує інноваційний потенціал та інтеграцію в ринок ЄС із дієвими механізмами протидії військовим загрозам.

Ключові слова: агропродовольчий ринок, стратегія розвитку, національна безпека, продовольча безпека, глобальні соціально-економічні зміни, економічна стійкість, державна політика.

Табл. 1. Рис. 2. Літ. 13.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-288-330-337

Viktoriia Medvid, Vladyslav Lesiuk, Alona Nesterenko
**DEVELOPMENT STRATEGY FOR UKRAINE'S AGRI-FOOD MARKET
AMID GLOBAL SOCIO-ECONOMIC CHANGES AND CURRENT
NATIONAL SECURITY THREATS**

This scientific article provides a theoretical substantiation of the development strategy for Ukraine's agri-food market under conditions of global socio-economic changes and emerging threats to national security. The study aims to identify priority instruments of state policy and market mechanisms capable of enhancing the competitiveness of the agricultural market and ensuring its effective adaptation. It is established that traditional management paradigms have lost their effectiveness due to the synergistic effect of threats, including infrastructure destruction, blockage of sea routes, and insufficient adaptation to EU integration requirements. The analysis confirms the high raw-material orientation of exports (with 88–90% being crop products) and the consequent shift of trade flows toward the European Union market. The key results outline strategic directions: first, diversification of export channels through modernization of multimodal logistics (rail, river,

¹ Poltava State Agrarian University, Ukraine.

² Poltava State Agrarian University, Ukraine.

³ Poltava State Agrarian University, Ukraine.

and land corridors) to counteract external blockades; second, strengthening of economic resilience through intensification of raw-material processing and state incentives for sustainable technologies in line with the European Green Deal; and third, enhancement of internal capacity through the implementation of state support instruments (such as risk insurance) and the formation of agri-food cluster associations. Thus, the proposed strategic model for the AFM combines innovation potential and integration into the EU market with effective mechanisms for countering military-related threats. Keywords: agri-food market, development strategy, national security, food security, global socio-economic changes, economic resilience, public policy.

Keywords: agri-food market, development strategy, national security, food security, global socio-economic changes, economic resilience, public policy.

Peer-reviewed, approved and placed: 17.06.2025.

Постановка проблеми. Сучасна міжнародна економіка характеризується високим рівнем невизначеності. Агропродовольчий ринок України, як важлива складова світової системи продовольчої безпеки, опинився в епіцентрі глобальних соціально-економічних змін та загроз національній безпеці, спричинених військовою агресією з боку Російської Федерації.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що традиційні парадигми управління аграрним сектором, які базувалися на нарощуванні експортного потенціалу, втратили свою ефективність. В умовах розриву ланцюгів постачання, волатильності цін на енергоносії, зміни кліматичних умов та жорстких вимог Європейського Союзу, вітчизняний агросектор зіткнувся з викликом пристосування до нових реалій.

Особливої гостроти набуває проблема забезпечення економічної стійкості суб'єктів агропродовольчого ринку в умовах воєнного стану: руйнування інфраструктури, забруднення земельного фонду, дефіцит людського капіталу та можливе блокування морських шляхів. Нині відсутнє розуміння того, як саме має трансформуватися стратегія розвитку агропродовольчого ринку, щоб поєднати вимоги євроінтеграції та цифровізації з фактичним фізичним виживанням галузі та захисту національних інтересів. Відсутність адаптивної стратегії, яка б враховувала синергетичний ефект цих загроз, створює ризики не лише для національної безпеки України, але й для глобальної продовольчої безпеки.

Таким чином, агропродовольчий ринок в Україні залишається недостатньо адаптованим до цих змін і вимагає формування нової стратегічної моделі розвитку, що передбачає економічну стійкість, інноваційний потенціал, інтеграцію в ринок Європейського Союзу та ефективні механізми протидії загрозам національній безпеці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку агропродовольчого ринку України є предметом пильної уваги наукової спільноти, особливо в контексті глобальних викликів останніх років. Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних засад стратегічного розвитку аграрної сфери зробили такі вчені, як Крюкова І., Назаренко О. [1] та Шубравська О. [2], які дослідили виклики агропродовольчого виробництва.

З початком повномасштабної війни вектор наукових пошуків змістився в площину гарантування продовольчої безпеки та адаптації до кризових умов. Зокрема, Шевченко А., Петренко О. [3] та Кравченко Ю. [4] проаналізували

стан продовольчої безпеки в умовах воєнного стану та запропонували пріоритетні напрямки його врегулювання. Глобальні наслідки російської агресії для світової торгівлі та структурні трансформації українського експорту ґрунтовно висвітлені у колективних працях Куцмус Н. та співавторів [5], а також Бондаренка С., Нікішиної О., Зеркіної О. та Шапошнікова В. [6].

Питання стратегічного позиціонування України як глобального гравця розглядаються у роботі Сітницького М. та співавторів [7], а також у дослідженні Саркісян Л. та Савчука А. [8], які акцентують на ролі України у стабілізації глобального продовольчого ринку. Окремий і вкрай важливий пласт досліджень присвячено євроінтеграційному вектору розвитку. Так, Гончарук І., Логоша Р. та Токарчук Д. [9] досліджують перспективи сільського господарства України в умовах реалізації Європейського зеленого курсу. Водночас Коваленко А. та співавтори [10] аналізують трансформацію стратегічного планування сільського розвитку в процесі інтеграції до ЄС.

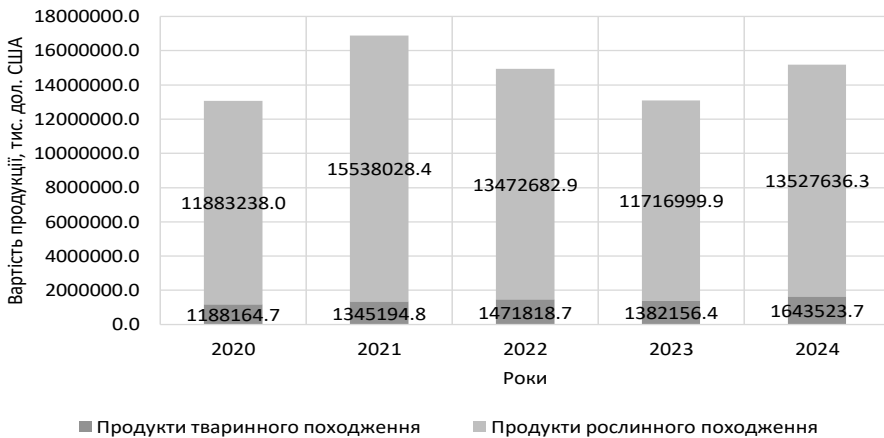
Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання формування комплексної стратегії розвитку агропродовольчого ринку, яка б одночасно враховувала повоєнні виклики національній безпеці, глобальні соціально-економічні зміни та вимоги сталого розвитку в межах євроінтеграції, потребує подальшого дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є теоретичне обґрунтування стратегії розвитку агропродовольчого ринку України в умовах глобальних соціально-економічних змін та сучасних загроз національній безпеці, а також визначення пріоритетних інструментів державної політики та ринкових механізмів, здатних підвищити його конкурентоспроможність.

Основні результати дослідження. Аграрний ринок можна охарактеризувати як організовану і законодавчо врегульовану сферу обміну сільськогосподарськими товарами. У цій сфері відбуваються операції (купівля-продаж, інші правові відносини) між виробниками/продавцями та покупцями (включно з громадянами, компаніями та державою) за узгодженими цінами та добровільними умовами.

Для оцінки розвитку аграрного ринку можна використовувати наступні основні показники: експорт аграрної продукції, зайнятість в аграрному секторі, індекси цін на аграрну продукцію, урожайність тощо.

Проаналізуємо експорт сільськогосподарської продукції Україною за 2020–2024 рр. (рис. 1). За даними рис. 1, експорт сільськогосподарської продукції України у 2020–2024 рр. демонстрував поступове зростання, незважаючи на зовнішні виклики. Водночас в експорті України демонструє суттєве домінування продукція рослинного походження над продукцією тваринного походження. У 2020 р. обсяг експорту продукції рослинного походження становив 11883238,0 тис. дол. США, тоді як продукції тваринного походження – лише 1188164,7 тис. дол. США. У 2021 р. зафіксовано найбільший обсяг експорту рослинницької продукції за весь період – 15538028,4 тис. дол. США, при цьому тваринницька продукція зросла до 1345194,8 тис. дол. США. У 2020–2021 рр. показники зберігалися на відносно стабільному рівні, що відображає сталий попит на українську сільськогосподарську продукцію та сформовану структуру експортних потоків.

Рис. 1. Експорт сільськогосподарської продукції Україною, 2020–2024 рр., тис. дол. США, складено за джерелом: [12]

Починаючи з 2022 р., спостерігаються помітні коливання експорту, зумовлені впливом військових дій, логістичних обмежень та зміною географії поставок. Проте у 2023–2024 рр. відстежується тенденція до відновлення та поступового нарощування обсягів експорту, що свідчить про адаптацію аграрного сектору до кризових умов, диверсифікацію транспортування та активізацію міжнародної торгівлі. Таким чином, у структурі експорту частка продукції рослинного походження продовжує залишатися домінуючою, складаючи близько 88–90 % загального обсягу.

Представлена динаміка експорту сільськогосподарської продукції України за 2020–2024 рр. підтверджує здатність аграрного сектору залишатися ключовим джерелом валютних надходжень навіть у період значних зовнішніх потрясінь. Позитивна тенденція останніх років демонструє ефективність адаптаційних механізмів, переорієнтацію на нові ринки збуту та посилення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на світовому ринку. Водночас порівняно невелика частка продукції тваринного походження (близько 10–12 %) вказує на потенційні можливості для розширення цього сегмента, зокрема за рахунок стимулювання тваринницького виробництва та виходу на нові ринки збуту.

Аналіз рис. 2. дозволяє зробити висновок що агропродовольчий ринок України демонструє високий ступінь чутливості та нестабільності. Можна виділити щонайменше чотири основні фази його цінкової динаміки:

2014–2015 рр. характеризується значними інфляційними коливаннями, спричинений початком військової агресії;

2016–2019 рр. характеризується відносною стабілізацією та адаптацією аграрного сектору до глобалізаційних викликів і відновленням експортних потоків;

2020–2021 рр. характеризується глобальним ціновим стрибком, спричиненим пандемією COVID-19, порушенням світових ланцюгів

постачання та стрімким зростанням цін на енергоносії та виробничу сировину (добрива, ЗЗР), що підвищило собівартість продукції.

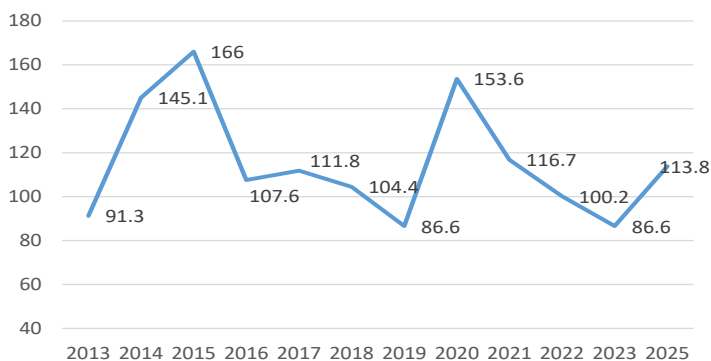

Рис. 2. Зміна індексів цін реалізації сільськогосподарської продукції з 2013 по 2025 рр. (%), складено за джерелом: [12]

2022-2025 рр. характеризується воєнною нестабільністю та логістичними дисбалансами, викликаними повномасштабною агресією.

Варто зауважити, що українська агропродовольча продукція, незважаючи на постійні коливання, щорічно розширює свою присутність як на ринку ЄС, так і на ринках Азійських та Африканських країн (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України агропродовольчою продукцією з основними країнами-імпортерами (млн дол. США), 2013-2024 рр., складено за джерелом: [12]

Країни	2013	2014	2015	2017	2018	2021	2022	2023	2024
<i>Країни ЄС</i>									
Нідерланди	690,2	749,9	575,6	1275,7	1157,6	1762,1	1182,2	1272,1	1795,4
Іспанія	759,0	923,0	852,9	1023,8	1039,8	1168,4	1305,5	1762,1	2675,9
Польща	528,7	536,2	422,7	518,2	557,2	981,5	2623,5	1753,9	1452,4
Німеччина	222,5	247,9	188,3	385,0	657,5	842,3	669,8	864,8	1265,6
Італія	598,4	625,4	560,0	749,3	702,7	717,9	903,3	1028,5	1300,2
<i>Інші країни</i>									
Китай	484,0	764,9	1239,6	1015,3	1171,0	4282,3	1882,3	2212,4	1297,5
Індія	1079,4	1390,9	1082,6	1953,4	1856,1	1953,7	793,1	344,9	846,5
Єгипет	1524,3	1390,9	1022,9	1257,9	888,7	1600,5	642,9	1066,1	1407,3
Туреччина	688,3	665,6	757,6	928,9	800,2	1464,0	2205,1	1988,4	1655,3
Саудівська Аравія	427,8	629,1	473,3	358,8	588,7	645,8	332,8	243,1	293,5

Події 2022 року суттєво вплинули на географічну структуру агропродукції. Головним наслідком блокування портів стало переміщення країн Європейського Союзу у лідируючі позиції, фактично замінивши традиційні для українського зерна ринки Азії та Північної Африки. У 2024 році основними видами експортної агропродукції є: кукурудза (40,32%), пшениця (27,07%), шроти (6,62%), соєві боби (5,40%), ріпак (5,34%) тощо [13].

Необхідно зазначити, що економічна стійкість агропродовольчого ринку напряму залежить від розробки та імплементації стратегічних орієнтирів, що здатні нівелювати зовнішні шоки та забезпечити адекватне ціноутворення.

При цьому, процес стратегічного планування розвитку аграрного ринку має враховувати множинність викликів, що виникають у контексті непередбачуваних соціально-економічних змін та загроз. Так, серед основних викликів можна виділити: геополітичні ризики та військові конфлікти, кліматичні зміни, економічну та політичну нестабільність, виснаження земельних ресурсів, відсутність контролю над використанням агропродовольчих активів тощо.

Ключовим напрямом стратегічної стабілізації агропродовольчого ринку України є диверсифікація експортних каналів, зокрема переорієнтація з морських шляхів на сухопутні транспортні коридори через країни Європейського Союзу. Водночас актуальним є використання мультимодальної логістики, включаючи залізничні й річкові маршрути, що сприятиме підвищенню стійкості ринку до зовнішніх блоkad. У цьому контексті важливою умовою є модернізація транспортної інфраструктури.

Сталий розвиток неможливий без підвищення економічної стійкості учасників ринку, зокрема малих і середніх фермерських господарств. Саме вони є ключовими носіями інноваційного потенціалу та локалізації продовольчого виробництва. Ефективним механізмом їхнього зміцнення виступає створення кластерних агропродовольчих об'єднань, кооперативів, інтегрованих систем виробництва та збуту, здатних акумулювати фінансові, технологічні та інвестиційні ресурси.

Важливим стратегічним вектором розвитку агропродовольчого ринку має стати формування екологічно обґрунтованої спеціалізації сільського господарства, яка відповідатиме як національно орієнтованим цілям, так і міжнародним вимогам (зокрема, цілям Європейського зеленого курсу). Також для досягнення стратегічних цілей розвитку аграрного ринку держава повинна інтенсифікувати стимулювання використання сталих технологій аграріями, а також сприяти розширенню потужностей для переробки сільськогосподарської сировини [11].

Для зміцнення агропродовольчого ринку України особливого значення набувають державні інструменти підтримки, спрямовані на страхування ризиків агропродовольчих виробників, компенсацію логістичних витрат, стимулювання інноваційної діяльності та цифрової трансформації. Тому формування відкритих цифрових платформ торгівлі, впровадження систем відстеження продукції та сертифікації відповідно до стандартів Європейського Союзу позитивно вплине на прозорість ринку та збільшить довіру.

Висновки. Таким чином, ключовим стратегічним орієнтиром має бути диверсифікація продукції через інтенсифікацію переробки сировини та стимулювання сталих, ресурсозберігаючих технологій. Для мінімізації ризиків необхідним стає впровадження державних інструментів підтримки та розвиток кластерних агропродовольчих об'єднань.

1. Крюкова І. О., Назаренко О. В. Стратегічні імперативи розвитку агропродовольчого ринку України. Економіка: реалії часу. 2014. № 4 (14). С. 20–26.

2. Шубравська О. В. Розвиток агропродовольчого виробництва України: завдання і виклики. *Економіка АПК*. 2016. № 4. С. 5–12.
3. Шевченко А., Петренко О. Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. *Економіка та суспільство*. Видавничий дім «Гельветика», 2024. № 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-24>
4. Кравченко Ю. Продовольча безпека України в умовах війни: виклики та стратегічні пріоритети. *Економіка та право*. Національна академія наук України, 2025. Т. 77, № 2. Р. 137–146. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.02.137>
5. War in Ukraine: Impact on global agri-food trade / N. Kutsmus et al. *Scientific Horizons. Academics Open Research*, 2024. Vol. 27, № 3. Р. 130–142. <https://doi.org/10.48077/scihor3.2024.130>
6. Бондаренко С., Нікішина О., Зеркіна О., Шапошніков В. Трансформація аграрного експорту України в умовах російської військової агресії: структурні зміни, адаптивні механізми та глобальні наслідки. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*. Громадська організація «Українська наукова спільнота», 2024. Vol. 14, № 3. Р. 116–142.
7. Strategic Formation of Agricultural Market Clusters in Ukraine: Emerging as a Global Player / M. W. Sitnicki et al. *Sustainability*. MDPI AG, 2024. Vol. 16, № 21. <https://doi.org/10.3390/su16219430>
8. Sarkisian L., Savchuk A. Ukraine's strategic role and challenges in the global food market. *Economics of Systems Development*. Publishing House Helvetica, 2025. Vol. 7, № 1. Р. 185–194. <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-1-23>
9. Honcharuk I., Lohosha R., Tokarchuk D. Prospects for the development of the organic market in Ukraine in the context of the European green deal. *BJES*. Publishing House Baltija Publishing, 2025. Vol. 11, № 1. Р. 58–67. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-58-67>
10. Ukraine's agricultural and rural development: transformation of strategic planning within the processes of European integration / A. Kovalenko et al. *European Research Studies Journal*. ISMA SYC INT, 2025. Vol. XXVIII, № 1. Р. 739–760. <https://doi.org/10.35808/ersj/3933>
11. Shubravskaya, O., Prokopenko, K., 2022. The Agricultural Sector of Ukraine in the Global Food Market: Pre-war State and Post-war Prospects. *Research on World Agricultural Economy*. 3(4), 693. <http://dx.doi.org/10.36956/rwae>.
12. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Trade with Ukraine. URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/dashboard/agro-export-2022>

-
1. Kriukova I. O., Nazarenko O. V. Stratehichni imperatyvy rozvytku ahroprodovolchoho rynku Ukrainy. *Ekonomika: realii chasu*. 2014. № 4 (14). S. 20–26.
  2. Shubravskaya O. V. Rozvytok ahroprodovolchoho vyrobnytstva Ukrainy: zavdannia i vyklyky. *Ekonomika APK*. 2016. № 4. S. 5–12.
  3. Shevchenko A., Petrenko O. Prodovolcha bezpeka Ukrainy v umovakh viiny ta priorytetni napriamky vrehuliuвання її стану. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2024. № 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-24>
  4. Kravchenko Yu. Prodovolcha bezpeka Ukrainy v umovakh viiny: vyklyky ta stratehichni priorityety. *Ekonomika ta pravo*. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, 2025. T. 77, № 2. P. 137–146. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.02.137>
  5. War in Ukraine: Impact on global agri-food trade / N. Kutsmus et al. *Scientific Horizons. Academics Open Research*, 2024. Vol. 27, № 3. Р. 130–142. <https://doi.org/10.48077/scihor3.2024.130>
  6. Bondarenko S., Nikishyna O., Zerkina O., Shaposhnikov V. Transformatsiia ahrrarnoho eksportu Ukrainy v umovakh rosiiskoi viiskovoi ahresii: strukturni zmyny, adaptivni mekhanizmy ta hlobalni naslidky. *Journal of Scientific Papers «Social Development and Security»*. Hromadska orhanizatsiia «Ukrainska naukova spilnota», 2024. Vol. 14, № 3. Р. 116–142.
  7. Strategic Formation of Agricultural Market Clusters in Ukraine: Emerging as a Global Player / M. W. Sitnicki et al. *Sustainability*. MDPI AG, 2024. Vol. 16, № 21. <https://doi.org/10.3390/su16219430>
  8. Sarkisian L., Savchuk A. Ukraines strategic role and challenges in the global food market. *Economics of Systems Development*. Publishing House Helvetica, 2025. Vol. 7, № 1. Р. 185–194. <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-1-23>
  9. Honcharuk I., Lohosha R., Tokarchuk D. Prospects for the development of the organic market in Ukraine in the context of the European green deal. *BJES*. Publishing House Baltija Publishing, 2025. Vol. 11, № 1. Р. 58–67. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-58-67>

10. Ukraines agricultural and rural development: transformation of strategic planning within the processes of European integration / A. Kovalenko et al. *European Research Studies Journal. ISMA SYC INT*, 2025. Vol. XXVIII, № 1. P. 739–760. <https://doi.org/10.35808/ersj/3933>

11. Shubravska, O., Prokopenko, K., 2022. The Agricultural Sector of Ukraine in the Global Food Market: Pre-war State and Post-war Prospects. *Research on World Agricultural Economy*. 3(4), 693. <http://dx.doi.org/10.36956/rwae>.

12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

13. Trade with Ukraine. URL: <https://business.diia.gov.ua/analytics/dashboard/agro-export-2022>